

ODWOŁANIE DAROWIZNY

Szymon Solarski

ODWOŁANIE DAROWIZNY

Szymon Solarski

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 1 października 2019 r.

Recenzent

Dr hab. Hanna Witczak, prof. KUL

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i łamanie

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-093-1

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Przedmowa	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Zagadnienia wprowadzające	27
1. Pojęcie i konstrukcja prawna darowizny	27
2. Stosunki prawne wyłączone spod zasad darowizny oraz porównanie darowizny z instytucjami podobnymi	46
3. Znaczenie darowizny we współczesnym ustawodawstwie	54
4. Rys historyczny ewolucji przepisów prawa polskiego w przedmiocie darowizny	68
Rozdział II	
Pozycja prawna stron darowizny	81
1. Nawiązanie stosunku prawnego	81
2. Prawa i obowiązki stron	96
3. Ustanie darowizny	110
Rozdział III	
Przesłanki odwołania darowizny	123
1. Uwagi wstępne	123
2. Odwołanie wykonanej darowizny	133
3. Przebaczenie	147
4. Odwołanie niewykonanej darowizny	154
5. Podmioty uprawnione do odwołania darowizny	164

Rozdział IV

Forma i termin odwołania darowizny	171
1. Forma odwołania darowizny	171
2. Termin odwołania darowizny	180

Rozdział V

Wyłączenie odwołania darowizny	193
1. Upływ terminu	193
2. Wyłączenie odwołania darowizny czyniącej zadość obowiązkom wynikającym z zasad współżycia społecznego	199
3. Umowne wyłączenie możliwości odwołania darowizny	206
4. Śmierć obdarowanego	209
5. Wyłączenie odwołania darowizny a niewypłacalność darczyńcy	214
6. Wyłączenie odwołania darowizny a pogorszenie się sytuacji majątkowej darczyńcy	217

Rozdział VI

Skutki odwołania darowizny	225
1. Uwagi wprowadzające	225
2. Skutki odwołania niewykonanej darowizny	239
3. Skutki odwołania wykonanej darowizny	243
4. Skutki odwołania darowizny na tle majątkowego ustroju małżeńskiego	248
Wnioski i postulaty <i>de lege ferenda</i>	267
Bibliografia	279
Orzecznictwo Sądu Najwyższego	285
Wyroki sądów apelacyjnych	287

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- ABGB** – austriacki kodeks cywilny (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, BGBl. I Nr 161/2017)
- BGB** – niemiecki kodeks cywilny (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGBl I 2018, 636)
- C.civ.** – francuski kodeks cywilny (*Code civil*)
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r. poz. 2086)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- k.z.** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
- OR** – szwajcarskie prawo obligacyjne (*Obligationenrecht*, AS 27 317)

Czasopisma i publikatory

- Biul. SN** – Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
- Dz.U.** – Dziennik Ustaw
- NP** – Nowe Prawo
- OSA** – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSN** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
- OSP** – Orzecznictwo Sądów Polskich

- OSP i KA** – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PiP – Państwo i Prawo
PN – Przegląd Notarialny
PS – Przegląd Sądowy
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

PRZEDMOWA

Niniejsza monografia stanowi uzupełnione i zaktualizowane wydanie rozprawy doktorskiej obronionej w grudniu 2018 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Publikacja może pomóc w rozwiązaniu wielu problemów praktycznych związanych z zagadnieniem odwołania darowizny. Wśród nich można wskazać na kontrowersje związane z obliczaniem terminu do złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny, oznaczeniem stosunków prawnych wyłączonych spod zasad darowizny, zdefiniowaniem przyczyn powodujących ustanie darowizny. Monografia zawiera również odpowiedzi na pytania i wątpliwości pojawiające się na tle formy oświadczenia o odwołaniu darowizny, a także przebaczenia, wskazania podmiotów uprawnionych do odwołania darowizny, określenia przesłanek odwołania wykonanej i niewykonanej darowizny, określenia skutków odwołania darowizny, w tym również na tle małżeńskiego ustroju majątkowego.

Rozprawa doktorska została przygotowana pod nieocenioną opieką naukową prof. dr. hab. Mariusza Załuckiego, któremu chciałbym w tym miejscu gorąco podziękować za pomoc, cierpliwość i cenne rady w procesie powstawania dysertacji. Pragnę podziękować również recenzentom rozprawy doktorskiej, prof. dr hab. Małgorzacie Balwickiej-Szczyrbie oraz prof. dr. hab. Piotrowi Stecowi, za życzliwą i konstruktywną polemikę. Przedmowa jest odpowiednim miejscem dla wyrażenia wdzięczności mec. Ewie Sorys, pod której opieką udało mi połączyć odbywanie aplikacji adwokackiej, oraz przygotowywanie rozprawy doktorskiej. Monografia nie powstałaby bez wsparcia rodziny.

Dlatego pragnę w pierwszych słowach niniejszej książki również serdecznie podziękować moim najbliższym – żonie Magdalenie oraz rodzicom Małgorzacie i Dariuszowi, którzy stanowili dla mnie wielkie wsparcie w niełatwym czasie.

Szymon Solarski
Zabrze, lipiec 2019 r.

WSTĘP

1. Uzasadnienie wyboru tematu pracy

Dokonywanie darowizn jest zjawiskiem towarzyszącym człowiekowi od wieków. Stanowi archetyp nieodpłatnych czynności prawnych, w najstarszych bowiem ustawodawstwach, przede wszystkim kodyfikacjach antycznego Rzymu, poświęcano sporo uwagi problematyce dokonywania darowizn. W nowożytnych ustawodawstwach darowizna również stanowi przedmiot regulacji. Można ją uznać za nieodłączny element życia społecznego człowieka.

Aktualnie za sprawą szybkiego rozwoju technologicznego, a przede wszystkim rozwoju internetu, który zapewnia możliwość komunikowania się szerokiej grupie osób, darowizna jest nadal silnie obecna w codziennym życiu społeczeństwa. Niejednokrotnie darowizna może przybrać nieoczywiste formy, dość dalekie od tradycyjnego spojrzenia na tę instytucję prawa cywilnego. Jako przykład warto wskazać instytucję tzw. crowdfundingu, która sprowadza się do dokonywania darowizn pieniężnych przez internautów w celu sfinansowania projektu lub przedsięwzięcia prezentowanego przez jego twórców na tematycznych portalach w internecie.

Obserwacje społeczne wskazują na dynamiczny rozwój darowizn dokonywanych pod wpływem informacji pozyskiwanych w internecie w ramach wspomnianego crowdfundingu czy też darowizn dokonywanych na rzecz różnego typu organizacji pozarządowych. Na przestrzeni lat 2011–2014 globalna ilość darczyńców organizacji

pozarządowych wzrosła z dwustu milionów do jednego miliarda czterystu milionów rocznie¹.

W tej materii warto odnotować zjawisko tzw. *patronite*, które polega na dokonywaniu zwyczajowo drobnych darowizn w celu sfinansowania działalności danego internauty. Wśród tak finansowanej działalności można zaobserwować podróżowanie, fotografowanie czy tworzenie filmów. Dzięki dokonywanym darowiznom zainteresowani internauci nie tylko finansują działalność swojego podopiecznego, lecz także mają wyłączny dostęp do tworzonych przez niego treści, np. nagrań wideo, które rejestruje w czasie podróży.

Wyniki obserwacji zdają się świadczyć, że darowizna nie tylko nie jest zjawiskiem sporadycznym, lecz także w zmieniającej się rzeczywistości społecznej nadal jest narzędziem, z którego często się korzysta. Pomimo wskazanej doniosłości społecznej umowy darowizny, a co za tym idzie – z każdym rokiem coraz bogatszego orzecznictwa sądowego w przedmiocie darowizn, a przede wszystkim w zakresie dopuszczalności odwołania darowizny, oraz ewoluujących poglądów w nauce prawa, nie ukazało się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad monograficzne opracowanie tej dziedziny prawa cywilnego. Pojawiające się w ostatnich latach w doktrynie wypowiedzi traktujące o darowiznie miały za swój przedmiot jedynie omówienie darowizny na tle innej problematyki, np. podstawy wpisu do księgi wieczystej, podatkowych skutków umowy darowizny. Ponadto w zakresie przyjętego tematu pracy doktorskiej problematyki odwołania darowizny dość sporadycznie pojawiały się w nauce prawa wypowiedzi o wąskim przedmiocie opracowania, często stanowiące jedynie asumpt do podjęcia innych rozważań. Co istotne, w doktrynie prawa polskiego nie istnieje obecnie monograficzne omówienie problematyki odwołania darowizny.

Jako przyczynę, dla której opracowanie zagadnienia związanego z odwołaniem darowizny jest warte uwagi, należy wskazać, że po pierwsze, z upływem czasu kazuistyka orzecznictwa sądów w zakresie przyczyn

¹ Zob. badanie opublikowane na stronie: <http://www.nptechforgood.com/2015/09/16/20-must-know-fundraising-and-social-media-stats/> (dostęp: 2.07.2019 r.).

uznawanych za uzasadniające odwołanie darowizny jest coraz bogatsza, po drugie, w nauce prawa nadal istnieją kontrowersje i można odnaleźć rozbieżne poglądy w wielu kwestiach dotyczących problematyki darowizny i jej odwołania. Kontrowersje budzi między innymi charakter prawny odwołania darowizny, kausalny charakter umowy darowizny, skutki odwołania darowizny, w szczególności skutki odwołania darowizny na tle małżeńskiego ustroju majątkowego. W konsekwencji warto poszukać odpowiedzi na pytanie, czy aktualnie obowiązujący model odwołania darowizny, przede wszystkim w zakresie skutków odwołania darowizny, w sposób należyty chroni interesy stron umowy, czy jednak regulacja Kodeksu cywilnego w przedmiocie darowizny winna zostać zmieniona. Pomocną rolę w tych rozważaniach pełnić może analiza prawnoporównawcza z innymi europejskimi kodyfikacjami. Co za tym idzie, monograficzne opracowanie problematyki odwołania darowizny wydaje się być niezbędne.

Z uwagi na szeroką tematykę zagadnienia darowizny niniejsze opracowanie skupia się wyłącznie na stosunkach prawnych między osobami fizycznymi. Zdając sobie jednak sprawę z doniosłości prawnej oraz istotnych różnic, jakie można zaobserwować między problematyką odwoływania darowizn dokonywanych wyłącznie między osobami fizycznymi a darowizn dokonywanych między pozostałymi podmiotami prawa cywilnego, trzeba podnieść, że zagadnienie odwołania darowizny w stosunkach, gdzie po obu stronach tej czynności prawnej nie występują wyłącznie osoby fizyczne, wymaga osobnego monograficznego opracowania.

Zagadnienie odwołania darowizny również nie spotkało się w doktrynie z opracowaniem komparatystycznym względem innych europejskich kodyfikacji. W tej materii warto zauważyć, że z jednej strony prawodawstwo francuskie, a z drugiej strony kodyfikacje Niemiec, Austrii oraz Szwajcarii wywarły zauważalny do dziś wpływ na problematykę odwołania darowizny na gruncie polskiego prawa cywilnego. Warte uwagi jest dokonanie porównania rozwiązań przyjętych na gruncie polskiego Kodeksu cywilnego z pozostałymi europejskimi prawodawstwami. W ten sposób należy rozważyć, czy w prawodawstwach pozostających w naszym kręgu kulturowym nie istnieją odmienne

rozwiązania od przyjętych na gruncie Kodeksu cywilnego, które warte są przeniesienia do krajowego porządku prawnego lub które w bardziej trafny sposób rozwiązują problemy związane z odwołaniem darowizny. Uzasadnieniem dla podjęcia tych rozważań jest możliwość sformułowania wniosków *de lege ferenda*.

2. Cele i tezy rozprawy

Celem pracy jest przede wszystkim wykazanie, że regulacja Kodeksu cywilnego nie zabezpiecza w prawidłowy sposób interesów stron umowy darowizny ograniczonych do osób fizycznych w związku z istniejącą obecnie konstrukcją odwołania darowizny. Celem rozprawy jest także analiza i zaproponowanie możliwych sposobów odpowiedniego zabezpieczenia interesów stron umowy darowizny w ramach zdiagnozowanych potrzeb, a tam gdzie to możliwe, postawienie postulatów *de lege ferenda*. Tezie tej towarzyszy potrzeba ustalenia prawidłowości zabezpieczenia interesów stron aktualnej ustawowej konstrukcji odwołania darowizny uregulowanej w treści przepisów art. 888–902 k.c. na innych płaszczyznach.

Po pierwsze, może budzić wątpliwości, czy aktualnie obowiązujący model odwołania wykonanej darowizny, przyznający darczyńcy uprawnienie do odwołania darowizny po okazaniu mu przez obdarowanego rażącej niewdzięczności, nazbyt mocno ingeruje w ochronę interesów obdarowanego oraz w bezpieczeństwo obrotu prawnego. Kodeks cywilny posługuje się pojęciem o dość szerokim zakresie, tj. pojęciem rażącej niewdzięczności. Jedynie od kazuistyki sądowej zależy, które z zachowań obdarowanego należy uznać za przejaw przedmiotowej rażącej niewdzięczności. Warto się zastanowić, czy nie byłoby zasadne wprowadzenie do porządku prawnego ściśle oznaczonego *numerus clausus* przyczyn uzasadniających odwołanie darowizny.

Omawiana koncepcja nie jest obca naszemu systemowi prawnemu, wszak ustawodawca w art. 928 oraz 1008 k.c. przewiduje ściśle oznaczone przyczyny uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia oraz przyczyny wydziedziczenia spadkobiercy przez spadkodawcę.

Nadto analiza obcych regulacji prawnych w materii przesłanek odwołania darowizny wskazuje, że jest grupa ustawodawstw, które zdecydowały się na wprowadzenie ściśle oznaczonych przesłanek odwołania darowizny. Jako przykład można wskazać art. 249 OR, art. 948 ABGB oraz art. 953 w zw. z art. 955 C.civ.

Można podzielać zapatrywanie, zgodnie z którym ściśle oznaczenie przesłanek odwołania darowizny na gruncie Kodeksu cywilnego stanowić będzie formę ochrony interesów obdarowanego. Będzie on mógł w sposób świadomy unikać zachowań, które mogłyby go narazić na odwołanie względem niego darowizny przez darczyńcę. Rozwiązanie to umocniłoby bezpieczeństwo obrotu prawnego, gdyż z dużo większą łatwością można by ocenić, czy obdarowany dopuścił się względem darczyńcy rażącej niewdzięczności, a w konsekwencji, czy postępowanie obdarowanego winno spotkać się z sankcją cywilną.

Proponowane rozwiązanie stanowić będzie ingerencję w ochronę praw darczyńcy. Jego uprawnienia, co jest aksjologicznie usprawiedliwione nieodpłatnym charakterem umowy darowizny, winny mieć zapewnioną szerszą ochronę niż interesy obdarowanego. Warto zatem rozważyć, czy istnieją argumenty przemawiające za przyjęciem na gruncie krajowego porządku prawnego koncepcji funkcjonującej na gruncie innych europejskich kodyfikacji wprowadzenia zamkniętego katalogu przesłanek odwołania wykonanej darowizny.

Po drugie, można również podać w wątpliwość, czy aktualnie przewidziane w Kodeksie cywilnym rozwiązania w sposób odpowiedni zapewniają ochronę interesów darczyńcy po odwołaniu darowizny. W tej materii warto wskazać, że w nauce prawa nadal rozbrzmiewają echa sporu co do charakteru prawnego skutków odwołania darowizny. Zgodnie z aktualnie przeważającym stanowiskiem odwołanie darowizny rodzi jedynie skutki obligacyjne, zatem po skutecznym odwołaniu darowizny u obdarowanego materializuje się jedynie obowiązek zwrotu przedmiotu darowizny.

W nauce prawa podjęto jednak próbę obronienia tezy, zgodnie z którą odwołanie darowizny rodzi skutki rzeczowe. Wedle tego stanowiska

odwołanie darowizny z mocy prawa przenosi własność darowanej rzeczy z powrotem na darczyńcę. Intuicyjnie nasuwa się wniosek, że przyjęcie skutków rzeczowych odwołania darowizny stanowi względnie dla darczyńcy rozwiązanie, gdyż ogranicza do minimum możliwe do wystąpienia trudności darczyńcy w odzyskaniu darowanej rzeczy, wszak automatycznie po odwołaniu darowizny nabywa on z powrotem własność rzeczy darowanej.

Omawiane stanowisko wpływa niekorzystnie na ochronę interesów obdarowanego. Przede wszystkim stanowi utrudnienie dla obdarowanego do przeciwdziałania decyzji darczyńcy o odwołaniu darowizny, w sytuacji gdy w ocenie obdarowanego jego postępowanie nie zasługuje na zakwalifikowanie jako rażąca niewdzięczność. Warto więc poszukać odpowiedzi na pytanie, czy bezpłatny charakter darowizny oraz pozaprawny stosunek wdzięczności łączący strony umowy darowizny może stanowić uzasadnienie dla zmiany obecnie obowiązującej regulacji na rzecz rozszerzenia ochrony interesów darczyńcy po skutecznym odwołaniu przez niego darowizny. W odnalezieniu odpowiedzi na tak postawione pytanie pomocna będzie analiza i porównanie regulacji prawnych przewidzianych w innych europejskich kodyfikacjach.

Po trzecie, warto zauważyć, że zgodnie z art. 897 k.c., jeżeli po wykonaniu darowizny darczyńca popadnie w niedostatek, obdarowany ma obowiązek, w granicach istniejącego jeszcze wzbogacenia, dostarczać darczyńcy środków, których mu brak do utrzymania odpowiadającego jego usprawiedliwionym potrzebom albo do wypełnienia ciążących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych. Aktualne brzmienie powołanego przepisu nie uwzględnia aspektu aksjologicznego, który trudny jest do pogodzenia z naturą darowizny. Skoro Kodeks cywilny przyznaje szczególną ochronę prawną darczyńcy po wykonaniu darowizny z tej przyczyny, że dokonał on aktu szczodroblewości, zatem uwzględnia aspekt aksjologiczny darowizny. Zatem postępowanie darczyńcy sprzeczne z zasadami współżycia społecznego winno również spotkać się z odpowiednią sankcją cywilną. Przepis art. 897 k.c. nie uwzględnia możliwości, że darczyńca rozmyślnie lub w sposób noszący cechy rażącego niedbalstwa popadnie w stan niedostatku. Niezbędne

jest zatem podjęcie rozważań nad sposobem zabezpieczenia interesów obdarowanego w omawianej sytuacji.

Po czwarte, wspomniany art. 897 k.c. nie przewiduje możliwości wystąpienia przez uprawnionych do alimentacji od darczyńcy bezpośrednio do obdarowanego o zaspokojenie ciężących na darczyńcy obowiązków alimentacyjnych, którym nie potrafi sprostać. Nietrudno sobie wyobrazić, że utrzymanie uprawnionych do alimentacji od darczyńcy może być zagrożone przez upływ czasu oczekiwania na wystąpienie przez darczyńcę do obdarowanego o zapłatę odpowiedniej sumy w oparciu o art. 897 k.c. lub nawet możliwość w ogóle nieskorzystania przez darczyńcę z tego uprawnienia. Posiłkując się analizą prawnoporównawczą, warto zatem podjąć rozważania nad możliwością wprowadzenia do krajowego porządku prawnego regulacji przyznającej uprawnionym do alimentacji od darczyńcy legitymację do wystąpienia o zaspokajanie ich potrzeb bezpośrednio do obdarowanego.

Po piąte, warto odnotować, że art. 899 § 1 k.c. nie uwzględnia w swej treści możliwości działania pod wpływem błędu, groźby, podstępów lub pozostawania w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji przez darczyńców posiadających pełną zdolność do czynności prawnych przy dokonywaniu aktu przebaczenia. Literalne brzmienie art. 899 § 1 k.c. zdaje się wskazywać, że kwalifikator działania z dostatecznym rozeznaniem przy dokonywaniu aktu przebaczenia wymagany jest wyłącznie w stosunku do darczyńców niemających zdolności do czynności prawnych. Nie wyprzedzając w tym miejscu toku rozważań nad charakterem prawnym przebaczenia, podnieść należy, że art. 899 § 1 k.c. nie zabezpiecza w sposób odpowiedni darczyńców, którzy wszak posiadają pełną zdolność do czynności prawnych, jednak dokonując aktu przebaczenia, nie działali z dostatecznym rozeznaniem. W konsekwencji warto podjąć rozważania nad możliwością odpowiedniego zabezpieczenia interesów darczyńcy w omawianym przypadku.

Po szóste, należy zastanowić się, czy przewidziany w art. 899 § 3 k.c. termin roku na odwołanie darowizny jest rozwiązaniem odpowiednio zabezpieczającym interesy stron umowy darowizny. Najnowsza światowa kodyfikacja problematyki terminu odwołania darowizny,

np. uchwalona 4.04.2017 r. przez Parlament Demokratyczno-Socjalistycznej Republiki Sri Lanki ustawa o tytule *Revocation on Irrevocable Deeds of Gift on the ground of Gross Ingratitude Act*² przewiduje termin dwuletni na odwołanie darowizny. Z kolei pozostający w europejskim kręgu kulturowym austriacki kodeks cywilny w art. 1487 przewiduje termin trzech lat na odwołanie darowizny. Warto zatem rozważyć, czy obowiązujący na gruncie Kodeksu cywilnego dość krótki termin roku na odwołanie darowizny stanowi odpowiednie zabezpieczenie uprawnień zarówno darczyńcy, jak i obdarowanego.

Po siódme, jako warta poddania analizie jawi się regulacja art. 898 § 2 zdanie drugie k.c. w kontekście potrzeby określenia momentu posiadania przez obdarowanego pozytywnej wiedzy o fakcie, że przedmiot darowizny mu się nie należy na tle art. 408 § 2 k.c. Wspomniany przepis reguluje obowiązek zwrotu nakładów poczynionych przez obdarowanego na rzecz darowaną. Istnieją argumenty natury słusnościowej przemawiające za bardziej rygorystycznym ujęciem zwrotu nakładów obdarowanemu przez darczyńcę.

Dodatkowym celem pracy jest poddanie analizie aktualnie obowiązującej konstrukcji umowy darowizny pod kątem zgodności z dzisiejszymi realiami społecznymi, a co za tym idzie – wypełniania stawianych przed nią funkcji. W ramach tak postawionej dość szeroko tezy należy wskazać, że aktualnie obowiązujący model darowizny wymaga, aby oświadczenie darczyńcy zostało złożone w formie aktu notarialnego. Nie można nie dostrzec, że poza dokonywaniem darowizn nieruchomości i spadków, które dla swej ważności bezwzględnie wymagają formy aktu notarialnego, nagminnym przypadkiem jest dokonywanie przez strony darowizn z pominięciem wymaganej formy przy jednoczesnym jej wykonaniu. Powoływane argumenty na etapie projektowania Kodeksu cywilnego, a wcześniej również Kodeksu zobowiązań za wprowadzeniem formy aktu notarialnego dla oświadczenia darczyńcy w dzisiejszych czasach jawią się jako nieprzekonywujące³.

² https://www.srilankalaw.lk/YearWisePdf/2017/05-2017_E.pdf (dostęp: 4.10.2019 r.).

³ Por. J. Korzonek, I. Rosenblüth, *Kodeks zobowiązań. Komentarz*, t. 1, Kraków 1934, s. 793; R. Longchamps de Berier, *Zobowiązania*, Poznań 1948, s. 487.

Nie można wszak przejść do porządku dziennego, że mimo upływu ponad pięćdziesięciu lat od czasu uchwalenia Kodeksu cywilnego jego postanowienia w zakresie formy umowy darowizny są nierespektowane w społeczeństwie. W europejskich kodyfikacjach z powodzeniem funkcjonuje forma pisemna umowy darowizny, a jako przykład należy wskazać art. 943 ABGB lub art. 243 OR. W konsekwencji warto zaryzykować tezę, że wymóg formy aktu notarialnego dla darowizny bez względu na jej przedmiot jest rozwiązaniem, które w wyniku nieprzyjęcia się w świadomości prawnej społeczeństwa nie powinno się nadal ostać.

W dalszej kolejności celem pracy jest analiza oraz ocena obowiązujących przepisów prawa ze szczególnym ujęciem problematyki odwołania darowizny, a także zdiagnozowanie problemów, wyjaśnienie i próba rozstrzygnięcia wątpliwości pojawiających się w nauce prawa oraz zwrócenie uwagi na dotychczas pomijane w nauce prawa kontrowersje związane z umową darowizny. W przypadku opowiedzenia się za zajęciem w nauce prawa stanowiskiem celem jest przedstawienie autorskiej dodatkowej argumentacji uzasadniającej przyjętą koncepcję. Wśród celów szczegółowych rozprawy należy wskazać na uporządkowanie i omówienie najistotniejszych zagadnień związanych z umową darowizny, w tym scharakteryzowanie omawianej czynności prawnej, analiza stosunków prawnych wyłączonych spod zasady darowizny wraz z porównaniem darowizny z instytucjami podobnymi, omówienie znaczenia darowizny we współczesnym ustawodawstwie. Niezbędna również jest analiza pozycji prawnej stron umowy darowizny, w tym sposobu nawiązania stosunku prawnego, wynikających z niego obowiązków stron oraz omówienie zdarzeń powodujących ustanie darowizny. Celem rozprawy jest również analiza przesłanek odwołania darowizny zarówno wykonanej, jak i niewykonanej z uwzględnieniem instytucji przebaczenia oraz podmiotów uprawnionych do odwołania darowizny. Przedmiotem zainteresowania w rozprawie doktorskiej jest też zagadnienie formy i terminu odwołania darowizny. Niezbędne jest również dokonanie analizy przyczyn, których wystąpienie powoduje wyłączenie możliwości odwołania darowizny. Skutki odwołania darowizny również wymagają dogłębnego zbadania, gdyż w tej sferze do dnia dzisiejszego istnieją spory w nauce prawa w zakresie charakteru

prawnego odwołania darowizny, skutków odwołania wykonanej darowizny, a także skutków, jakie rodzi odwołanie darowizny uczynionej wspólnie przez małżonków lub uczynionej do majątku wspólnego małżonków.

Opracowanie problematyki darowizny we wskazanym wyżej zakresie pozwoli na zdiagnozowanie problemów związanych z odwołaniem darowizny, co następnie umożliwi dokonanie ich analizy, oceny dotychczasowych wypowiedzi nauki prawa oraz postawienie wniosków w zakresie udoskonalenia obecnie przyjętych rozwiązań, koncepcji dalszego rozwoju, a tam, gdzie trzeba, postawienie postulatów *de lege ferenda*.

Z uwagi na brak w nauce prawa monograficznego ujęcia problematyki odwołania darowizny celem rozprawy jest także systematyzacja wiedzy i dorobku nauki prawa w tym przedmiocie oraz dokonanie jego analizy oraz oceny.

3. Omówienie struktury rozprawy

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów. Rozdział pierwszy wprowadza zagadnienia związane z problematyką darowizny oraz jej odwołania. W tej materii zostały omówione: pojęcie, konstrukcja i charakter prawny darowizny, cele darowizny, modelowe sposoby regulacji tej czynności prawnej, minimalna konieczna treść umowy, stosunki prawne wyłączone spod zasad darowizny oraz porównanie darowizny z innymi instytucjami podobnymi z omówieniem odrębności tej czynności prawnej. Omówiona została także problematyka znaczenia darowizny we współczesnym ustawodawstwie wraz z nakreśleniem rysu historycznego tej czynności prawnej. Ostatni element pierwszego rozdziału stanowi omówienie ewolucji przepisów prawa polskiego w przedmiocie darowizny. Wyjaśnienie powyższych kwestii służy nie tylko określeniu omawianej w niniejszej pracy problematyki, lecz także jest niezbędne do podjęcia na dalszym etapie bardziej szczegółowych rozważań. W ramach tego rozdziału zostały wyjaśnione zagadnienia konstrukcji i charakteru prawnego darowizny, bez czego niemożliwe

byłoby przejście do rozważań na temat uprawnień i obowiązków stron umowy darowizny. Także omówienie minimalnej koniecznej treści darowizny pozwala na dalszym etapie na zgłębienie problematyki nawiązania tego stosunku prawnego, a także analizę przyczyn powodujących ustanie związania stron umową darowizny. Dla zachowania chronologii wywodów, a także z uwagi na konieczność wyczerpującej oceny przyjętego w Kodeksie cywilnym modelu darowizny, niezbędne było omówienie rysu historycznego darowizny oraz ewolucji przepisów polskiego prawa cywilnego w tej materii. Dzięki analizie tych zagadnień łatwiejsze stało się zrozumienie przyczyn stojących nie tylko za obecnym modelem darowizny i jej odwołania przyjętym w Kodeksie cywilnym, lecz także przesłedzenie wpływu, jaki wywarły na rodzimą kodyfikację największe europejskie kodyfikacje XIX wieku. Warto już teraz zaznaczyć, że można zauważyć silne wpływy obcych ustawodawstw na obecny kształt darowizny w prawie polskim. Konsekwencją zgłębienia omawianej problematyki było dokonanie na późniejszym etapie rozważań oceny aktualnie obowiązującego modelu odwołania darowizny przez pryzmat postawionej na wstępie pracy tezy o niewłaściwym zabezpieczeniu interesów stron tej umowy.

Drugi rozdział pracy skupia się na pozycji prawnej stron darowizny. W ramach rozważań poruszona została problematyka nawiązania tego stosunku prawnego, następnie prawa i obowiązki stron umowy darowizny, a także przyczyny powodujące ustanie darowizny. Dokonana na tym etapie analiza zagadnień związanych z nawiązaniem umowy darowizny, a co za tym idzie – także przyczyn powodujących ustanie darowizny, pozwoliła na odróżnienie tej problematyki od zagadnień związanych z przesłankami umożliwiającymi odwołanie darowizny, które zostały omówione w dalszej części rozważań. Zgłębienie zagadnień związanych z prawami i obowiązkami stron umowy darowizny pozwoliło na dokonanie ich analizy pod kątem prawidłowego zabezpieczenia interesów stron tej umowy zgodnie z postawioną na wstępie pracy tezą.

W dwóch pierwszych rozdziałach została dokonana charakterystyka umowy darowizny, co pełni funkcję merytorycznego wprowadzenia, a także umożliwia w kolejnych rozdziałach przejście do zagadnień

bardziej szczegółowych i związanych bezpośrednio z tematem pracy – odwołaniem darowizny.

Rozdział trzeci skupia się na przesłankach odwołania darowizny. W tym rozdziale analizie poddane są przesłanki odwołania zarówno darowizny wykonanej, jak i niewykonanej. Szczególna uwaga zwrócona została na instytucję przebaczenia wraz z omówieniem jej charakteru prawnego. Rozdział trzeci zakończony jest rozważaniami na temat podmiotów uprawnionych do odwołania darowizny, w tym spadkobierców darczyńcy. Przeprowadzona w ramach rozdziału trzeciego analiza przesłanek odwołania darowizny jawi się jako bardzo istotna z punktu widzenia tematu pracy. W ramach rozważań tam zawartych dokonano analizy i oceny obecnego kształtu modelu przesłanek odwołania darowizny, także pod kątem konkurencyjnych rozwiązań możliwych do zaobserwowania w obcych kodyfikacjach. W tej materii wskazać można przede wszystkim na zagadnienie zasadności wprowadzenia do krajowego porządku prawnego zamkniętego katalogu (*numerus clausus*) przyczyn powodujących odwołanie darowizny.

Rozdział czwarty traktuje o formie i terminie odwołania darowizny, zarówno w odniesieniu do darczyńcy, jak i możliwości odwołania darowizny przez jego spadkobierców. Rozważania podjęte w ramach czwartego rozdziału pozwolą na dokonanie oceny zagadnień związanych z aktualnie przewidzianą w Kodeksie cywilnym formą wymagania dla złożenia oświadczenia woli o odwołaniu darowizny pod kątem właściwego zabezpieczenia interesów stron, przy uwzględnieniu świadomości prawnej społeczeństwa. Również termin oznaczony w Kodeksie cywilnym do odwołania został poddany analizie pod kątem postawionej na wstępie pracy tezy o niewłaściwym zabezpieczeniu ochrony interesów stron umowy darowizny.

Rozdział piąty dotyczy wyłączenia odwołania darowizny. W ramach tego rozdziału analizie zostały poddane takie zagadnienia jak: wpływ terminu do odwołania darowizny, wyłączenie odwołania darowizny czyniącej zadość obowiązkom płynącym z zasad współżycia społecznego, wyłączenie odwołania darowizny jedynie z tego powodu, że jej wykonanie pociągnęłoby niewypłacalność darczyńcy lub pogorszenie

sytuacji majątkowej darczyńcy, zagadnienie umownego wyłączenia odwołania darowizny oraz śmierć obdarowanego. W ramach rozważań zawartych w tym rozdziale poddano analizie przewidziane w aktualnie przyjętym modelu darowizny zdarzenia, których wystąpienie powoduje wyłączenie prawa do odwołania darowizny. Poddano także analizie hipotetyczne zdarzenia, które mogłyby również powodować ustanie uprawnienia do odwołania darowizny. Szczególnie pomocna w tej materii była analiza prawnoporównawcza z najdonioślejszymi regulacjami prawa cywilnego w Europie. W konsekwencji poddano ocenę, czy aktualnie przewidziany model odwołania darowizny, w tym w zakresie przewidzianych przyczyn powodujących upadek uprawnienia do odwołania darowizny, w sposób odpowiedni zabezpiecza interesy stron umowy darowizny.

Rozdział szósty poddaje analizie skutki odwołania darowizny zarówno wykonanej, jak i niewykonanej, w tym także charakter prawny odwołania darowizny oraz skutki, jakie pociąga za sobą odwołanie darowizny na tle majątkowych ustrojów małżeńskich. Z punktu widzenia tezy postawionej na wstępie pracy analizie zostały poddane zagadnienia związane ze skutkami odwołania darowizny. W tej materii w szczególności można wskazać na budzącą kontrowersje w nauce prawa problematykę skutków rzeczowych odwołania darowizny, co wszak mogłoby się wydawać oczywiście względny dla darczyńcy rozwiązaniem. Także szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom związanym z odwołaniem darowizny na tle ustroju majątkowego małżonków, w szczególności w zakresie zauważalnego rozdźwięku w ocenie tego zagadnienia w ostatnim orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Praca została zakończona wnioskami oraz postulatami *de lege ferenda*. W ramach rozważań zawartych w ostatniej części pracy zostały przedstawione możliwości rozwiązania problemów zidentyfikowanych w podjętej analizie aktualnego modelu odwołania darowizny w prawie polskim, a także zaproponowano kierunek dalszych prac nad zasygnalizowanymi problemami, formułując postulaty *de lege ferenda*.

4. Zastosowane metody badawcze

W rozprawie do przeprowadzenia analizy zastosowana została prawnodogmatyczna metoda badań naukowych, wedle której przeprowadzono badania obowiązującego materiału normatywnego, co gwarantuje właściwą analizę przepisów prawa oraz orzecznictwa. Dla otrzymania szerszego obrazu omawianej problematyki niezbędne było również odniesienie się do rozwiązań wypracowanych w obcych systemach prawnych. W konsekwencji dokonana została analiza rozwiązań prawnych wypracowanych w obcych systemach prawnych. Jako najbardziej reprezentatywne dla europejskich kodyfikacji przy uwzględnieniu okoliczności, że stanowią dla siebie dwie konkurencyjne koncepcje sposobu uregulowania umowy darowizny, poddano analizie i porównaniu z jednej strony francuski kodeks cywilny, z drugiej – kodeksy cywilne Niemiec i Austrii oraz szwajcarskie prawo obligacyjne. W związku z powyższym w pracy zostały wprowadzone nawiązania do rozwiązań przyjętych w Niemczech, Austrii, Szwajcarii oraz Francji, które pełnią rolę pomocniczą dla oceny przyjętych rozwiązań w krajowym porządku prawnym. Analiza obcych ustawodawstw stanowi również podstawę do sformułowania postulatów *de lege ferenda*. Niemniej jednak tło normatywne innych porównywanych państw nie okazało się wystarczająco pomocne, aby uzasadniało podjęcie szerszych badań komparatystycznych, z uwagi na prezentowane rozmaite rozwiązania problemu odwoływalności darowizny. Należy mieć na uwadze, że przyjęcie konkretnego modelu odwołania darowizny jest uwarunkowane historycznym rozwojem danego prawodawstwa, w konsekwencji stanowi wypadkową poczucia moralności, potrzeb i dążeń danego społeczeństwa na przestrzeni wieków. Dlatego dla oceny polskiego modelu odwołania darowizny decydujące powinny być argumenty z niego zaczerpnięte, a inne regulacje mogą stanowić tylko uzupełniające tło dla tego systemu.

W pracy wykorzystano doświadczenie zawodowe autora, które pozwoliło na poszukiwanie odpowiedzi na niektóre zagadnienia praktyczne poprzez obserwację rzeczywistości i zachodzących zjawisk społecznych, z którymi autor miał styczność. Wszak nie jest to często wykorzystywana metoda w opracowaniu naukowym z zakresu nauk prawnych,

jednakże specyfika darowizny, z uwagi na jej powszechność, a także – jak dowodzi się w pracy – dysfunkcyjne przepisy przewidziane w aktualnym modelu odwołania darowizny przyjętym na gruncie prawa polskiego niejako zmuszają do posiłkowania się obserwacjami społecznymi. W tym przedmiocie w szczególności poświęcono uwagę poziomowi świadomości prawnej społeczeństwa w zakresie przewidzianej prawem formy dla oświadczenia darczyńcy.

Na tle omawianej w pracy problematyki nie sposób było nie docenić walorów, jakie niesie ze sobą analiza i omówienie orzeczeń, zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych, w badanym temacie. Orzeczenia sądowe nie tylko stanowią niejednokrotnie istotny wkład w rozwój modelu odwołania darowizny w prawie polskim, lecz także swoiste *spectrum* problemów i wątpliwości, które towarzyszą stosowaniu aktualnych przepisów prawa polskiego w przedmiocie darowizny. Jako znamieny przykład warto w tym miejscu przywołać uchwałę SN z 7.01.1967 r., III CZP 32/66⁴. W przedmiotowej uchwale Sąd Najwyższy przyjął, że odwołanie darowizny wywołuje skutek zobowiązujący, a nie rozporządzający. Co za tym idzie, odwołanie darowizny nie może *ex lege* prowadzić do przejścia przedmiotu darowizny z majątku wspólnego małżonków do majątków osobistych.

Jako konsekwencję powyższego stanowiska Sąd Najwyższy w postanowieniu z 15.02.2012 r., I CSK 284/11⁵, przyjął, że w sytuacji, gdy darczyńca odwołuje darowiznę dokonaną na rzecz małżonków do ich majątku objętego wspólnością ustawową tylko w stosunku do jednego z małżonków, nie przysługuje mu roszczenie o powrotne przeniesienie własności w postaci udziału w dotychczasowej wspólności majątkowej małżeńskiej, lecz roszczenie pieniężne z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 898 § 2 w zw. z art. 405 *in fine* k.c.) w wysokości co do zasady połowy wartości przedmiotu darowizny.

⁴ OSPiKA 1969/5, poz. 97.

⁵ LEX nr 1129356.

Z kolei odmienne zapatrywanie Sąd Najwyższy wyraził w uchwale z 31.03.2016 r., III CZP 72/15⁶, gdzie przyjęto, że w razie odwołania darowizny w stosunku do jednego z małżonków rzecz darowana staje się przedmiotem współwłasności obojga małżonków w częściach równych, a darczyńca może żądać przeniesienia na niego udziału należącego do małżonka, w stosunku do którego darowiznę odwołał.

Wskazane orzeczenia zostały w tym miejscu przywołane jedynie jako przykład potwierdzający, że analiza przedmiotowych orzeczeń stanowiła istotną metodę badawczą w poszukiwaniu odpowiedzi na postawioną w pracy tezę. Prowadzone badania zostały poparte szczegółową analizą aktów prawnych, zarówno z zakresu krajowego porządku prawnego, jak i prawa francuskiego, niemieckiego, austriackiego oraz szwajcarskiego. Do tego celu została wykorzystana specjalistyczna literatura zawarta m.in. w systemach prawa, opracowaniach monograficznych, komentarzach, artykułach naukowych, podręcznikach akademickich, glosach. Ponadto zostały poddane analizie i omówieniu orzeczenia zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych w badanym temacie.

⁶ LEX nr 2008734.

Rozdział I

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

1. Pojęcie i konstrukcja prawna darowizny

Darowizna jest to czynność prawna, na mocy której darczyńca dokonuje przysporzenia majątkowego na rzecz obdarowanego bez otrzymania ekwiwalentu gospodarczego dokonanej czynności. W związku z tym darowiznę postrzega się jako szczególnie wykształconą, nieograniczoną do wyspecjalizowanych szczególnych form prawnych nieodpłatną czynność prawną¹. Co więcej, można zaryzykować tezę, że darowizna stanowi prawzór nieodpłatnych czynności prawnych². Celem dokonania darowizny jest z reguły realizacja wyższych uczuć i postaw darczyńcy³. Pośród nich wskazuje się na chęć wyświadczenia drugiej osobie dobrodziejstwa, własne zadowolenie z uczynionej przyjemności, dowód wdzięczności, chęć pomocy osobie w potrzebie, pobudki altruistyczne, wreszcie wskazuje się, że za dokonaniem darowizny może stać potrzeba uposażenia dorastających dzieci przez rodziców czy też wyposażenia przyszłych małżonków w posag⁴. Brak jest uzasadnio-

¹ Por. Z. Gawlik [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część szczególna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, s. 1337; S. Grzybowski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1976, s. 223.

² Por. L. Stecki [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2006, s. 333.

³ Por. J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2014, s. 1570.

⁴ Por. Z. Gawlik [w:] *Kodeks...*, t. 3, red. A. Kidyba, 2014, s. 1337; T.A. Filipiak, *Darowizna własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego*, Warszawa 1988, s. 11–12.

nych powodów, które nakazywałyby przyjąć, że darowizna nie może zostać dokonana pod wpływem pobudek czysto subiektywnych, egoistycznych lub utylitarnych. Jako przykład podaje się chęć demonstracji przychylności wobec drugiej osoby, wywołanie uczucia wdzięczności, podkreślenie przez darczyńcę swojego korzystnego położenia majątkowego czy też zwykłą próżność darczyńcy⁵.

Istnieje kilka teoretycznych możliwości ujęcia darowizny. Może budzić wątpliwości, czy darowizna powinna być unormowana jako umowa, czy też jako jednostronna czynność prawna. W pierwszym przypadku darowizna zostanie wykreowana poprzez umowę darczyńcy z obdarowanym, na mocy której darczyńca zobowiąże się do bezpłatnego przysporzenia kosztem swojego majątku na rzecz obdarowanego, a ten przysporzenie to przyjmie. Ujęcie darowizny jako umowy wpływa korzystnie na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, stwarza bowiem możliwość wypowiedzenia się obdarowanego, czy chce on dane przysporzenie przyjąć, czy też nie jest to jego wola. Brak tego elementu powodowałby z jednej strony możliwe zagrożenie interesów obdarowanego, który otrzymałby niechciane przysporzenie majątkowe, co mogłoby mieć szczególne znaczenie np. w przypadku zarachowywania darowizn na poczet schedy spadkowej przy obliczaniu należnego zachowku, z drugiej strony stwarzałoby zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, przedmioty niechcianych darowizn mogłyby bowiem być porzucane lub zaniedbywane przez obdarowanych. W nauce prawa takie rozwiązanie przyjmuje się za zasadne⁶. Darowizna uregulowana jest jako formalna umowa w kodyfikacjach prawa kontynentalnego, np. w art. 888 k.c., art. 516 BGB, art. 938 ABGB czy art. 239 OR.

W drugim możliwym ujęciu tej problematyki darowizna jest dokonywana poprzez jednostronną czynność prawną darczyńcy. Przyjęcie tego możliwego ujęcia darowizny może wynikać z przeświadczenia, że darowizna zawsze jest korzystna dla obdarowanego, otrzymuje on

⁵ Por. L. Stecki, *Darowizna*, Warszawa 1998, s. 22.

⁶ Por. W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 547; L. Stecki [w:] *System...*, t. 7, red. J. Rajski, 2006, s. 333.

bowiem pewną korzyść majątkową i nie będzie się sprzeciwiać woli darczyńcy. Brak umożliwienia obdarowanemu wypowiedzenia się w kwestii przyjęcia lub nieprzyjęcia darowizny będzie ze swej istoty godzić w jego interesy. Należy w konsekwencji przyjąć, że pożądaną konstrukcją darowizny jest ukształtowanie tej czynności prawnej jako umowy, ponieważ stanowi to rozwiązanie zapewniające najpełniejsze zrealizowanie woli darczyńcy z jednoczesnym poszanowaniem interesów obdarowanego. Darowizna uregulowana jest jako jednostronna czynność prawna przede wszystkim w systemach prawnych opartych na tzw. *common law*. Polski ustawodawca w art. 888 k.c. normuje darowiznę jako umowę obligacyjną, poprzez którą darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku. Stronami umowy darowizny są zatem darczyńca oraz obdarowany.

W nauce prawa przy okazji uściślenia pojęcia darowizny dostrzeżono konieczność ustalenia granic zakresu nieodpłatnych czynności prawnych, które postrzega się jako darowiznę. Na tym tle ukształtowały się trzy możliwe ujęcia darowizny⁷. Zgodnie z wąskim ujęciem do przesłanek darowizny należy dokonanie przysporzenia z majątku darczyńcy. Wedle ujęcia rozszerzonego darowizna jest skutecznie wykreowana, gdy darczyńca dokonuje przysporzenia kosztem swojego majątku. Ostatnie ujęcie tego problemu, nazywane najszerszym, zakłada, że darowiznę wypełnia każde świadczenie na rzecz obdarowanego. Według pierwszego ujęcia darowizną są tylko czynności powodujące przesunięcie między majątkiem darczyńcy i obdarowanego, a zatem przedmiot darowizny musi znajdować się w majątku darczyńcy. Drugie ujęcie umożliwia traktowanie jako darowizn przysporzeń, które dokonywane są kosztem majątku darczyńcy, a zatem do zakresu darowizny wchodzi już np. zwolnienie z długu, zrzeczenie się wierzytelności, zrzeczenie się prawa rzeczowego ograniczonego. Trzecie ujęcie obejmuje dokonanie jakiegokolwiek usługi o wartości majątkowej, mimo iż jej dokonanie nie umniejsza majątku darczyńcy. Zgodnie z tym ujęciem darowizną będzie np. nieodpłatne wykonanie zlecenia, przechowanie

⁷ Por. W. Czachórski, *Podstawowe elementy darowizny i jej odwołania*, NP 1968/1, s. 17.

Szymon Solarski – doktor nauk prawnych; członek Izby Adwokackiej w Katowicach, przewodniczący Sekcji Prawa i Postępowania Cywilnego przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Katowicach; współautor publikacji *Kodeks cywilny. Komentarz* (2019); w marcu 2017 roku złożył egzamin adwokacki z wyróżnieniem, osiągając najlepszy wynik i pierwszą lokatę wśród zdających na obszarze objętym zasięgiem komisji egzaminacyjnej Okręgowej Rady Adwokackiej w Katowicach; prowadzi kancelarię adwokacką z siedzibą w Zabrzu.

Publikacja jest jedynym na rynku wydawniczym kompleksowym opracowaniem dotyczącym odwołania darowizny. Będzie pomocna w wyjaśnianiu wielu problemów praktycznych związanych z tym zagadnieniem, wśród których można wskazać m.in. na kwestie odnoszące się do:

- obliczania terminu do złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny,
- oznaczania stosunków prawnych wyłączonych spod zasad darowizny,
- formy oświadczenia o odwołaniu darowizny, a także przebaczenia,
- wskazania podmiotów uprawnionych do odwołania darowizny,
- oznaczania przyczyn powodujących ustanie darowizny,
- określenia przesłanek odwołania wykonanej i niewykonanej darowizny,
- skutków odwołania darowizny, w tym również na tle małżeńskiego ustroju majątkowego.

Autor porusza wątki prawnoporównawcze oraz przedstawia propozycje *de lege ferenda*, mogące zachęcić do szerszej dyskusji nad przyszłymi uregulowaniami odwoływania darowizny.

Książka jest przeznaczona dla prawników praktyków, w tym notariuszy, sędziów i adwokatów, oraz pracowników naukowych zajmujących się omawianą tematyką.

9 788381 870931 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8187-093-1

9 788381 870931

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL